

mgr Rafał Baldyga

Promotor: prof. dr hab. Kuba Jałoszyński

Promotor pomocniczy: dr Adam Płaczek

Streszczenie rozprawy doktorskiej w języku polskim na temat: „Przestępczość stadionowa w województwie śląskim. Propozycje rozwiązań ograniczających zjawisko”.

Przestępczość stadionowa stanowi poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa meczów piłki nożnej. Niepożądana działalność kibiców występuje w wielu krajach na całym świecie, jednak zjawisko to szczególnie widoczne jest w Europie. Genezy chuligaństwa stadionowego należy doszukiwać się w Anglii. Młodzi ludzie zaczęli organizować się w grupy, które uczęszczały na mecze piłkarskie drużyny, z którą się utożsamiali. Motywacją tych grup nie było kibicowanie danej drużynie ale prowokowanie agresywnych zachowań i używanie przemocy wobec innych kibiców, zwłaszcza drużyny przeciwnej. Zachowania nasycone przemocą były często odpowiedzią na pojawiające się problemy społeczne oraz miały często podtekst rasistowski. Grupę młodocianych przestępców tworzyli zazwyczaj członkowie ubogich rodzin i klasy robotniczej. Wydarzenia z Anglii odbiły swoje piętno w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, jednak przyjmuje się, że przestępczość stadionowa na wzór tej z Wysp Brytyjskich występowała w Polsce z 10-letnim opóźnieniem.

Przestępczość stadionowa w drugiej połowie XX w. stanowiła poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce. Wpływ na ograniczenie przestępczości stadionowej w późniejszych latach w Polsce miała organizacja Finałów Mistrzostw Europy EURO 2012 oraz uchwalona Ustawa o *bezpieczeństwie imprez masowych*. Przestępczość nie została jednak zwalczona całkowicie. Wskazują na to dane statystyczne Polskiego Związku Piłki Nożnej oraz dane policyjne. Zauważono również tendencję do ewoluowania *modus operandi* sprawców oraz chętniejsze popełnianie czynów zabronionych przez pseudokibiców poza obiektem, na którym rozgrywany jest mecz piłki nożnej. Przez lata organizatorzy meczów piłki nożnej w procesie kreowania bezpieczeństwa meczów piłki nożnej przyjęli już pewne schematy, które wymagają przypomnienia oraz zmian, które wynikają z ewolucji zjawiska.

Za bezpieczeństwo imprezy masowej, w tym meczu piłki nożnej odpowiada jej organizator. W procesie zabezpieczania wspierany jest przez podmioty Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz organy prowadzące dane rozgrywki, na przykład Polski Związek Piłki Nożnej. Wobec tak złożonej sytuacji w obszarze ograniczania przestępczości

stadionowej istnieje wiele wątpliwości związanych ze stopniem przygotowania poszczególnych podmiotów do przeprowadzenia meczu piłki nożnej. Powyższa sytuacja problemowa stała się inspiracją do podjęcia badań nad możliwościami ograniczania skutków przestępczości stadionowej w województwie śląskim. Wstępny przegląd literatury oraz wyników badań w tym zakresie potwierdził przekonania autora rozprawy, że są to zagadnienia do tej pory nie podejmowane na skalę województwa śląskiego w badaniach naukowych. Szczególną rolę w procesie badawczym nad przestępczością stadionową odegrali Piotr Chlebowicz oraz Przemysław Piotrowski ukazując przede wszystkim kryminologiczne ujęcie przestępczości stadionowej. Justyna Jurczak oraz Jarosław Struniawski w licznych publikacjach zwracali uwagę na bezpieczeństwo imprez masowych i zgromadzeń czy nowelizację przepisów prawa krajowego i międzynarodowego. Jarosław Struniawski w swoich publikacjach zwracał uwagę na rolę Policji w zabezpieczaniu imprez masowych oraz poruszał zagadnienia związane z dowodzeniem podczas akcji policyjnych. Opracowania dotyczące przestępczości stadionowej w Polsce dotyczą zatem ogólnego problemu, charakterystyki przestępczości stadionowej oraz *modus operandi* pseudokibiców, który został zaproponowany wiele lat temu a w dobie przemian społecznych zjawisko to wciąż ewoluuje. Dodatkowym elementem przemawiającym za zasadnością wyboru tego tematu, była doniosłość społeczna, polegająca na możliwości wypracowania nowych rozwiązań, mogących przyczynić się do poprawy stanu obecnego.

Organizacja meczów piłki nożnej w województwie śląskim jest bardzo poważnym przedsięwzięciem. Widowisko sportowe oprócz kulturalnie kibicujących widzów przyciąga również grupy chuligańskie, których członkowie pod wpływem określonych czynników mogą spowodować zagrożenie dla bezpieczeństwa i porządku publicznego. Organizacja meczu piłki nożnej wymaga zatem szczegółowej analizy zagrożeń oraz rozeznania w charakterystyce przestępczości stadionowej w tym regionie.

Celem głównym prowadzonych badań było określenie skali i struktury zjawiska przestępczości stadionowej oraz zaproponowanie rozwiązań mogących przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego w aspekcie zapobiegania i zwalczania przestępczości w województwie śląskim. Osiągnięcie tego celu możliwe było dzięki uzyskaniu danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach dotyczących skali zjawiska przestępczości stadionowej w województwie śląskim oraz przeprowadzeniu badań techniką obserwacji zewnętrznej, ankiety oraz wywiadu eksperckiego. W arkuszu obserwacji zewnętrznej zamieszczono wnioski wynikające z obserwacji meczów piłki nożnej z udziałem zespołów z województwa śląskiego oraz obserwacji grup kibicowskich i pseudokibicowskich.

Kwestionariusz ankiety został udostępniony funkcjonariuszom Policji, którzy w ramach pełnionej służby wykonują obowiązki związane z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości stadionowej. Wywiad ekspercki został przeprowadzony wśród ekspertów policyjnych oraz z kierownikiem ds. bezpieczeństwa meczów piłki nożnej. Uzyskane dane pozwoliły sformułować wnioski dotyczące skali i struktury przestępczości stadionowej w województwie śląskim.

Na podstawie sformułowanych wniosków zaproponowano rozwiązania mogące przyczynić się do ograniczenia przestępczości w województwie śląskim. To właśnie w tym województwie funkcjonariusze Policji zabezpieczają największą liczbę meczów piłki w skali całego kraju. Do najważniejszych działań należy bez wątpienia profilaktyka. W wyniku przeprowadzonych badań sformułowano wniosek, iż działania profilaktyczne mają duży wpływ na ograniczenie przestępczości stadionowej w województwie śląskim. Działania powinny być prowadzone przez kluby piłkarskie i być dedykowane grupom kibiców określonej drużyny. Powinno unikać się tworzenia uniwersalnych programów z uwagi na odmienną charakterystykę grup kibicowskich w województwie śląskim.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że poziom bezpieczeństwa meczów rozgrywanych w niższych ligach kształtuje się zdecydowanie niżej aniżeli meczów rozgrywanych w wyższych ligach. Dokonując analizy danych statystycznych publikowanych corocznie przez Polski Związek Piłki Nożnej, sformułowano wniosek, iż również podczas meczów piłki nożnej będących imprezami masowymi oraz imprezami masowymi podwyższonego ryzyka dochodzi do incydentów, które zagrażają bezpieczeństwu imprezy. Zagrożenia wynikać mogą z braku wspólnych szkoleń aplikacyjnych oraz niewiedzy organizatora oraz pracowników agencji ochroniarskich dotyczącej ewolucji przestępczości stadionowej i zmiennemu *modus operandi* pseudokibiców. Poważnym wyzwaniem jest również podjęcie działań zmierzających do unormowania polityki kadrowej agencji ochroniarskich. Zabieg ten doprowadzić może do podniesienia jakości standardów oraz wykonywanej pracy przez członków służby porządkowej i informacyjnej.

Wdrożenie rozwiązań zapobiegawczych może ograniczyć eskalację negatywnych działań pseudokibiców. Województwo śląskie z uwagi na uwarunkowania społeczne, demograficzne oraz geograficzne jest regionem o najpoważniejszym zagrożeniu przestępczością stadionową w Polsce. W województwie tym prowadzonych jest najwięcej akcji policyjnych zmierzających do zabezpieczenia imprezy masowej, zatrzymywanych jest najwięcej osób związanych ze środowiskiem pseudokibiców oraz rozgrywanych jest najwięcej meczów piłki nożnej podwyższonego ryzyka. W województwie tym w ostatnich latach

dokonano zatrzymań pseudokibiców związanych z największą zorganizowaną grupą przestępczą.

Niniejsza rozprawa jest efektem kilkuletniej pracy badawczej nad problematyką przestępczości stadionowej. Ze względu na złożoność podjętego przedmiotu badawczego proces naukowy był niejednorodny i składał się z wielu etapów. Osiągnięcie zamierzonego celu badawczego było możliwe poprzez realizację kolejnych szczegółowych celów badawczych. Treści poszczególnych rozdziałów rozprawy były pomocne w weryfikacji i potwierdzeniu postawionej na wstępie hipotezy.

Rozdział I zawiera założenia metodologiczne prowadzonych badań. W rozdziale II dokonano charakterystyki przestępczości stadionowej w Polsce i wybranych krajach europejskich. Rozdział III zawiera treści dotyczące charakterystyki przestępczości stadionowej w województwie śląskim. W rozdziale IV wskazano zakres działań i obowiązków podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości stadionowej. Każdy z rozdziałów jest opatrzony wnioskami, które dotyczą ostatecznych i całościowych wyników badań. W rozdziale V zaprezentowano wyniki badań empirycznych oraz zaproponowano rozwiązania mogące ograniczyć przestępczość stadionową w województwie śląskim.

Mając na uwadze doniosłość społeczną przedmiotu badań i wymierne korzyści dla bezpieczeństwa meczów piłki nożnej, zasadnym jest wskazywanie konieczności dalszej eksploracji naukowej tego obszaru.